

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XXV. Vtrum Angeli sint peccabiles?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

absolutè possibili respectu vniuscuiusque. Impellebat nimirum ad summum conatum maior honestas, maiorque delectatio, deinde maior intensio actus, nullaque specialis difficultas pugnare potuit aduersus magnitudinem conatus in opere, sed solum quoad electionem operis absolutè. Impossibile porro est, vt qui superat difficultatem aliquam pro consequutione alicuius sui emolumenti, non velit augmentum eius maximum, si hoc obtineri possit, nulla alia speciali difficultate superata; id est, vt velit facere expensas sufficientes ad maius lucrum, simulque nolit excessum lucri, maioremque ex eodem excessu delectationem, sed velit esse contentus minori, solaque sua spontanea electione facere exclusionem maioris nullo motiuo specialiter alliciente ad hanc iacturam, seu quod magis exprimit absurditatem, vt velit pugnare contra inclinationem, & inclusionem maioris boni, & maioris inde futuræ delectationis, atque difficultatem omnem, quæ inest vtriusque desertioni, superare solum, vt habeat, quod minus est, nullo propterea spectato, aut quæsito commodo speciali. Ratio evidens huius rei est. Quia nemo intendens ad malum operatur, vt dicit Philosophus, atque minus bonum comparatione maioris intra idem genus, eiusdemque prorsus rationis, est purum malum, vt ostensum est quæst. 12. de act. hum. præsertim ad 1. & 3. Necessè igitur fuit, vt Angeli elicerent actus meritorios gratiæ, & gloriæ, & dispositiuos ad gratiam, summo conatu, summaque cum intensioe absolutè possibili respectu vniuscuiusque, ac proinde inæquales iuxta inæqualitatem substantialem eorum. Omnes itaque Angeli consequuntur omnia dona gratiæ, & gloriæ, tam dependentia, quam non dependentia ab actibus liberis, cum inæqualitate, & æqualitate iuste commensurata inæqualitati, & æqualitati naturali, ac substantiali cuiusque.

Ad 1. Homines in ordine etiam naturæ fortiuntur inæquales perfectiones accidentales, licet sint in se omnes substantialiter æquales. At nihil eiusmodi accidere potest in Angelis. Ratio est, quia homo ex sua natura expositus est diuersis, ac longè inter se disparibus causalium occurribus, potentium influere in ipsum, cuius oppositum conuenit naturæ Angelicæ, vt ponderatum est supra q. 5. Inde fit, vt homines numero diuersi euadant in ordine naturali quasi specie diuersi propter accidentium disparitatem ipsis connaturalem; cum Angeli tales necessariò sint accidentaliter quoad naturalia, quales sunt quoad substantiam. Quia verò ordo gratiæ imitatur, quoad fieri potest, ordinem naturæ, mirum non est, quod hominibus, licet æqualibus in natura, distribuuntur inæqualia dona gratiæ; Angelis verò æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia necessariò contingant. Quid quod etiam hominibus iuxta prouidentiam ordinariam, distribuuntur æqualiter dona supernaturalia independentia à meritis. Quoad ea verò, quæ dependent à meritis, patet clara ratio discriminis inter homines, & Angelos ex iis quæ nuper dicta sunt art. 6.

Ad 2. Patet satis ex toto superiori discursu. Et præterea instatur argumentum in perfectionibus naturalibus Angelorum. Licet enim Angelis non deberetur absolutè, vt essent, vtque haberent perfectiones aliquas naturales, nihilominus ex suppositione, quod existant, debentur singulis ex natura rei perfectiones naturales inæquales iuxta inæqualitatem naturæ: quidni ergo similis inæqualitas debeatur quoad supernaturalia, supposita eleuatione? Illud de simpliciter, & secundum quid tenet solum cæteris omnino paribus. Non sunt autem paria; nullam factam esse, & aliquam factam esse suppositionem.

Ad 3. Fieri potest, vt adsint motiua inuicem opposita ratione quorum sit absolutè liberum idem velle,

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

& nolle; & nihilominus non adsint motiua similiter opposita, quoad maiorem, & minorem intensioem actus, ratione quorum reddatur libera maior, & minor applicatio virtutis ad agendum; atque ita necessariò contingit in Angelis, vt dictum est supra. Vnde licet Angelis quoad plura sit liberum velle, & nolle simpliciter, atque ideo omittere, vel non omittere maiorem simul cum minori intensioe cuiusque actus, non tamen est liberum, vt elicit aliquo actu, omittatur nihilominus liberè aliqua eius intensio absolutè possibilis. Eodem prorsus modo respondetur ad 4.

Ad 5. Cum Angelo non inest, iuxta dicta, specialis libertas quoad summam applicationem virtutis, summamque intensioem actus, diuersa ab ea, quæ est liber ad operandum simpliciter, eodem indiuisim auxilio gratiæ confert Deus ex natura rei discrimen operantis benè ab operanti malè, atque operantis cum summa bonitate, ab operanti cum summa malitia. Non igitur habet Angelus, vt benè operetur ex gratia, ex se verò, vt, valdè benè operetur, sed vtrumque indiuisim, eodemque modo habet ex gratia, solumque habet ex natura, vt si quidem Deus dignetur conferre alterum eorum, per ipsam gratiam conferat, & alterum per eandem gratiam. Saluatur itaque vt sonat intentio, & sensus legitimus Apostoli in verbis illis obiectionis, iuxta superiorem nostram doctrinam.

QVÆSTIO XXV.

Vtrum Angeli sint peccabiles.

IDENTVR non esse peccabiles. Quia nullus potest esse defectus in voluntate, quin præexistat aliquis defectus in intellectu, à quo ea dirigitur in omni opere suo. At in intellectu Angelico nullus potest esse defectus vel circa finem, & media naturalia, vel circa finem, & media supernaturalia. Non quidem circa naturalia, quia ea cognoscit comprehensiuè. Neque circa supernaturalia, quia hæc cognoscuntur per fidem, cuius certitudo, ac infallibilitas est maior, quam quæ conuenit rationi naturali, vt dictum est quæst. 22. de virt. theol. eademque fides est clarior ac luminosior, quam ratio naturalis, vt dictum est ibidem quæst. 24. Ergo in voluntate Angeli neque eleuata, neque non eleuata potest esse ullus defectus, ac proinde nec peccatum potest esse vllum.

2. Peccatum consistit in priuatione, vt dictum est quæst. 29. de act. hum. ideoque dari non potest, nisi in his, quæ sunt in potentia, vt dicit Philol. 9. Metaph. text. 19. Angeli autem non sunt entia in potentia, cum sint formæ simplices, & incompositæ. Ergo in Angelis non potest dari peccatum.

3. Angeli ex vna parte comparantur cum substantia intellectuali corporea, sicut comparantur corpora cælestia cum sublunariis. Ex alia verò parte peccatum comparatur cum substantia intellectuali, sicut comparatur corruptio, desitio, & mors cum substantiis corporalibus. Ergo sicut corpora cælestia sunt expertia corruptionis, nec naturaliter corrumpi possunt; ita Angeli sunt expertes peccati, nec peccare villo pacto possunt. Nempe repugnat conceptui peccati, vt sit supernaturaliter possibile, idest possibile auctore Deo specialiter ipsum inducente supra facultatem naturæ.

4. Peccatum est impossibile cum dilectione Dei, ac proinde cui necessariò, ac inseparabiliter inest dilectio

dilectio Dei, est impossibile, vt in sit peccatum aliquando. At Angelis inest necessariò, ac inseparabiliter dilectio Dei, vel formaliter, vel saltem virtualiter, vt dictum est supra quæst. 20. sub initium. Ergo Angelis nullum vnquam potest inesse peccatum.

5. Voluntas non potest appetere nisi bonum, vel apparens bonum, nec peccare potest appetendo verum bonum. Respectu autem Angelorum bonum apparens conuertitur cum vero bono, nec fieri potest, vt voluntati eorum proponatur bonum pure apparens. Quia Angeli sunt per se incapaces falsitatis, nec in eam incidere possunt independenter à peccato, vt dictum est supra quæst. 15. versus finem. Ergo Angeli peccare non possunt.

6. Non repugnat ex suo conceptu substantia intellectualis creata intrinsecè impeccabilis. Ergo datur de facto. Ergo Angeli sunt intrinsecè impeccabiles. Patet prior consequentia. Quia datur de facto omne genus substantiarum possibile, vt ostensum est supra quæst. 1. Manifestum autem est, substantiam intellectualem creatam intrinsecè impeccabilem constituit genus quoddam peculiare diuersum ab omni alio genere, iuxta notionem generis seu, gradus, & classis peculiaris substantiarum traditam in eadem quæst. 1. Patet similiter posterior consequentia. Quia nulla datur de facto substantia superior, ac nobilior Angelis, vt tradit Dionys. cap. 4. de diu. nom. & alibi sæpe. Probatur antecedens, quia impeccabilitas coniuncta cum intellectualitate non includit in suo conceptu infinitatem perfectionis, vt patet in substantia intellectu beata, quæ quatenus beata, est essentialiter impeccabilis, & tamen non est perfectionis infinita.

7. Peccabilitas Angelorum neque à priori colligi à nobis potest, neque à posteriori. Non quidem à priori. Quia natura Angelica, & magnitudo perfectionis eius est nobis valde ignota, ideoque vires eius, ac potestatem metiri iuste nequaquam possumus. Sed neque à posteriori. Quia quod demones de facto peccauerint, non arguit Angelos etiam peccare potuisse. Quia demones sunt spiritus terrestres, vt dixeret veteres nonnulli Philosophi, & ex aliqua corporis commixtione compacti, vt colligitur ex Dionysio dicente cap. 4. de diu. nom. par. 4. in demonibus esse furorē irrationabilem, & concupiscentiam amentem. Quæ quidem sunt affectiones dependentes essentialiter ab organo corporeo. At Angeli sunt omnino incorporei, vt dictum est quæst. 1. Patet autem non valere consequentiam à peccabilitate spiritus terrestres, & infecti commixtione corporis; ad peccabilitatem puri, ac impermixti spiritus. Nulla igitur ratione dici potest, Angelos esse peccabiles ex sua natura.

8. Angelus non potest peccare venialiter. Ergo neque lethaler, ac proinde nullo modo. Patet consequentia. Quia qui non potest minus, non potest maius intrā idem genus. Antecedens, quod est D. Thomæ 1. 2. quæst. 89. art. 4. probatur. Quia peccatum veniale consistit in priuatione rectitudinis circa medium absque priuatione rectitudinis circa finem, in qua posteriori priuatione consistit peccatum lethale. In voluntate autem Angeli non potest dari priuatio rectitudinis circa medium absque priuatione rectitudinis circa finem. Quia intellectus Angeli, cum non sit discursiuus, vt dictum est supra quæst. 15. nequit cognoscere, sicut nos possumus, diuersis seorsim cognitionibus conclusiones, & principia conclusionum, sed necessariò fertur indiuisim ad vnāquamque conclusionem sub suo principio. Ergo similiter voluntas Angeli nequit versari circa medium, quin simul ac indiuisim versetur circa finem, ac proinde nequit denique à rectitudine circa medium, quin si-

mul, ac indiuisim denique à rectitudine circa finem. Patet hæc consequentia, quæ est D. Thomæ in eodem loco. Quia sicut se habent principia, & conclusiones respectu intellectus, ita se habent media, & fines respectu voluntatis. Vnde non potest cuiusquam voluntas aliter versari circa hæc, quam versetur intellectus eiusdem circa illa.

Art. 1. Respondetur. Certum est ex fide, aliquos ex Angelis peccasse de facto, vt liquet ex illo Iob. 4. *Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis, qui habitant domos luteas, &c.* & epist. 1. Ioann. 3. *Diabolus ab initio peccat, & Ioan. 8. Mendax est, & pater mendacij, ille homicida erat ab initio, & epist. Cath. Iudæ Apostoli vers. 6. Angelos vero qui non seruauerunt suum principium, sed dereliquerunt suum domicilium in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reseruauit.* Quia verò, qui peccauerunt, fuerunt eiusdem naturæ cum iis, qui permanserunt in accepta iustitia, concluditur, istos etiam peccare similiter potuisse. Vnde August. lib. 3. contra Max. cap. 12. *Et omnes, ait, qui non peccauerunt, peccare potuerunt.* E conuerso, quia aliqui Angeli persisterunt semper immunes à peccato, vt infra dicetur, colligitur similiter eos, qui ceciderunt potuisse stare, & permanere innocentes, ac proinde non natura, sed libera electione esse malos, vt contra Manichæos, & Priscillianistas definitur in cap. firmiter, de summa Trinit. ex Concil. Later. sub Innocentio III. atque alibi non semel, doceturque luculenter ab antiquis Sanctis. PP. maxime verò ab August. in libris de natura boni contra Manichæos, præsertim cap. 32. & 33. atque alibi persæpe, fusè, & efficaciter, & colligitur ex illo Genes. 1. fine: *Vidique Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Vtramque partem de potestate bonorum ad iniquitatem, & malorum ad innocentiam stabilem complectitur inter alios Gelasius Papa in disput. contra Pelagium. Vnde ergo beati Angeli de perceptis grati piæ deuotionis officio, & non seipsos, sed potius ipsum præferendo conuenienter auctorem ad eius perpetuitatem proficere, promerique merentur, inde isti, qui reprobi sunt de perceptis ingrati, debitumque negantes retracti sunt. Similiter Gregorius hom. 7. in Ezech. *Natura, ait, Angelica, quando creata est, liberum accepit arbitrium, vtrum vellet in humilitate persistere, & in Omnipotentis Dei conceptu permanere, an ad superbiam laberetur, & à beatitudine caderet. Sed quia cadentibus aliis Sancti Angeli in sua beatitudine persisterunt, hoc acceperunt in munere, vt iam cadere omnino non possent.* Augustinus denique lib. 1. 2. de Ciuit. cap. 9. ante med. *Eoque, ait, sunt isti ab illorum societate discreti, quod hi in eadem voluntate bona manserunt, illi ab ea deficiendo mutati sunt, mala scilicet voluntate, hoc ipso quod à bono defecerant, à quo non defecissent, si utique voluissent.*

Art. 2. Superest videndum, an Angelis ex sua natura secundum se præcisè considerata in sit peccabilitas proxima, vt peccare potuissent, tamen in statu puræ naturæ relictī fuissent; an verò ratione solius eleuationis in finem supernaturalem visionis Dei immediatæ redditi sint proximè peccabiles. Et quidem ex eleuatione ad finem supernaturalem subortas esse peculiare aliquas difficultates aduersus perseuerantiam in accepta iustitia, adeoque speciales inde emanasse occasiones peccandi, dubitari minimè potest. Quia ratione eius eleuationis debentur opera supernaturalia fidei, spei, & charitatis, aliarumque virtutum, quæ sunt specialiter ardua, nec præstari possunt, nisi superatis grauib. difficultatibus, quæ ab illis specialiter retrahunt debilitatem naturæ, aggrè assurgentis ad tam sublinem operandi modum, & vsque adeo dissidentem à modo connaturali operandi. Cæterum adduci nullatenus possum, vt assentiar Mag. Sancto Thomæ

Thomæ dicenti cum nonnullis aliis, sui præsertim Ordinis Theologis, Angelos potuisse quidem peccare de facto, qui eleuati sunt in finem supernaturalem, si tamen in statu puræ naturæ creati, ac deinde relictæ fuissent, fore, ut peccare minimè vnquam potuissent. Multa nimirum sunt, quæ me vehementer retrahunt ab ea sententia, atque efficaciter persuadent Angelos non minùs, si non & multò magis fore peccabiles, atque expositos periculo peccandi, si relictæ fuissent in statu puræ naturæ, quàm fuerint de facto in statu eleuationis. Sed suffecerit pauca breuiter indicare.

Art. 3. Primum est, quia prouidentia Dei quatenus supernaturalis non est minus perfecta, minusve benigna, ac liberalis, quàm foret, quatenus purè naturalis. Quapropter non minus sufficientia, minùsve proportionata confert media, & auxilia in ordine ad finem supernaturalem, quàm exhibitura foret in ordine ad finem purè naturalem. Immo quia ordo supernaturalis est ordo gratiæ, & profusè liberalitatis, exuberantis vltra limites naturæ; ordo verò naturalis est ordo iustitiæ commensuratus dignitati, & viribus naturæ, videri meritò potest, ac debet profusius subuentum de facto esse imbecillitati naturæ Angelicæ in ordine ad obedientiam præceptorum supernaturalium, quàm subuentum fuisset in ordine ad obtemperantiam solius legis naturalis, seruata de reliquo proportionem qualitatis auxiliorum. Deinde eleuatio ad finem supernaturalem fuit maximum quoddam, & specialiter gratiosum beneficium Dei. Quale tamen certissimè non foret, nec ab vllò prudenter eligibile, si potestas peccandi ita fuisset deuincta eleuationi, ut absque eadem potestate, ac proinde absque vllò amittendi periculo possidendus æternum fuisset finis vltimus naturalis, bonum profecto minimè contemnendum absolute. Quod proinde consideratione sui reddit istam rationem satis ponderosam, tametsi non omninò fortassis conuincat. Præterea opinio contraria non satis cõphæret cum alia auctorum eius, aliorumque Theologorum doctrinæ, deducta ex sacris litteris, & PP. quæ statuit, ut paulò post dicitur, quamlibet substantiam purè creatam, libertate præditam, esse peccabilem ex natura sua, perque solam gratiam reddi posse impeccabilem, quæ sunt verba ipsius Sancti Thomæ disp. 23. art. 1. concl. 1. Sequetur namque è conuerso possibile esse, darique de facto substantiam libertate præditam, impeccabilem ex sua natura, seu sibi relictam, solùmque peccabilem ratione gratiæ supernaturalis sibi diuinitus concessæ, ita ut ea negata eo ipso abesset proxima peccandi potestas, quidquid sit de reliquo, seu de modo, quo gratia requiritur, ut Angelus peccare proximè possit. Id nimirum vnicuique conuenit, & dicitur absolute conuenire ex sua natura, quod conuenit necessariò in statu puræ naturæ, id est in statu nihil superaddente vltra ea, quæ fert ex se natura vniuscuiusque. Quarto omnes consentiunt, Adamum de facto in statu iustitiæ originalis facilius conseruare potuisse innocentiam, quàm potuisset in statu puræ naturæ. Quidni idem existimemus de Angelis, non minùs, sed magis dilectis à Deo ante peccatum, & quibus nullum adesset bonum compensatiuum proportionaliter eiusdem defectus? Quintò, in statu eleuationis non sunt possibiles actus, nisi affines actibus possibilibus in statu puræ naturæ, uti suppositum est iterum ex dictis quæst. 20. & 21. de Sacram. Nihil autem est minùs affine alteri, quàm peccatum innocentie, & quàm peccabilitas impeccabilitati. Impossibile igitur est, ut per eleuationem substituatur peccabilitas impeccabilitati, & quod eodem recidit, possibilitas peccati necessitati innocentie.

Art. 4. Illud postremò est attenda dignum consideratione. Sanctos PP. communiter docere omnem

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

substantiam intellectualem creatam esse peccabilem, quia ex nihilo est, ut videre licet apud Suarez lib. 7. cap. 3. & apparet inter alios ex August. lib. 2. de ciuit. cap. 6. fine, vbi sic habet. *Qui ergo dicit eum, qui consensit tentanti, &c. quærat, cur eam (malam voluntatem) fecerit; verum quia natura est, an quia ex nihilo facta est: & inueniet voluntatem malam non ex eo esse incipere, quia natura est, sed ex eo, quod de nihilo natura facta est.* Et iterum cap. 7. fine, post illud Psal. 18. *Delicta quis intelligit? Hoc scio naturam diuinam nunquam, nusquam, nulla ex parte posse deficere, & ea posse deficere, quæ ex nihilo facta sunt.* Natura autem pura tam est ex nihilo, quàm eleuata, immo magis recedit à nihilo per eleuationem, quàm per purum esse naturale. Impossibile igitur est, ut natura, quæ sibi relictæ in statu præcisè naturali non est proximè peccabilis, reddatur nihilominus peccabilis proximè ratione eleuationis, seu dum eleuata est: immo est impossibile ut non sit minus peccabilis, dum eleuata est, quàm foret absque eleuatione. Quam in rem expedit audire verba Augustini, quæ annectit immediatè verbis postremo relatis ex eodem. *Quæ tamen quanto magis sunt, & bona faciunt. Tunc enim aliquid faciunt, cum causas habent efficientes. In quantum autem deficient, & ex hoc mala faciunt, quid enim tunc faciunt, nisi vana? causas habent deficientes.* Cum ergo natura eleuata, ex hoc ipso magis sit, quàm natura non eleuata, siquidem eleuatio sit superaddita actualitate donorum supernaturalium, quorum solùm defectum superaddidit sibi natura, quatenus pura, consequens planè est ex mente Augustini, quæ aliorum quoque PP. est communis, naturam eleuatam hoc ipso esse magis idoneam ad faciendum bonum, & ad non deficientem, naturam verò puram è conuerso. Quæ quidem omnia talia sunt, quibus præstaret assentiri, tametsi occurreret in contrarium aliquid minoris soliditatis, & maiorum tamen tricarum, quæ expediri, aut omninò ab aliquo non possent, aut non vsque adeò dilucidè possent. Quidni quando nihil tale occurrit, ut apparebit ex solutione argumentorum?

Art. 5. Dicendum itaque est absolute, omnem substantiam purè creatam ratione, aut intellectu præditam, esse peccabilem, siue sit, siue non sit eleuata à Deo in finem supernaturalem. Vnde & natura Angelica talis dicenda est. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 28. discreuit causam Angelorum quoad hoc punctum à causa communi substantiarum omnium possibilium. Cum enim præmississet: *Si nihil delectaret illicitum, nemo peccaret*, subiungit: *Verum autem sit aliqua rationalis creatura quam nihil illicitum possit delectare, magna quæstio est.* Ac demum concludit: *Quod si est, non in eo genere factus est homo, nec illa natura Angelica quæ in veritate non fuit; sed in eo genere ista rationalia facta sunt, ut inesset eis possibilitas frenandi delectationem ab illicito, quam non frenando peccauerunt.* Placuit nihilominus vniuersaliter complexi omnem substantiam creatam, & creabilem; tum quia hic locus est opportunus dirimendæ eius vniuersalis quæstionis, tum maximè, quia nulla occurrit ratio circa Angelos, quæ non sit communis omni substantiæ creabili, atque oportet adiungere rationem auctoritati, quæ sola vti voluit eo in loco Augustinus. Sed neque defunt auctoritates, quæ eidem vniuersalitati suffragentur. Primum enim illud Apostoli. 1. ad Timoth. 6. *Qui solus habet immortalitatem*, accipitur communiter de immortalitate proptè opponitur, non solum morti naturali, sed etiam morti peccati, ut liquet inter alios ex ista illatione Ambrosii lib. 2. de Fide, capit. 3. vbi præmissis iis verbis Apostoli, concludit. *Ergo corruptionis, & mortis, etiam si non moriatur, aut peccet, capax est omnis creatura.* Eadem interpretatio habetur apud August. lib. 3. contra Max.

X 2 cap.

cap. 12. *Et cuiusque*, ait, *creatura rationali praeatur,* ut peccare non possit, non est hoc natura propria, sed Dei gratia. Eodem pertinet ex mente Hieronymi ep. 146. & August. in prædicto lib. cap. 23. illud Psalmi 142. *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens,* & illud Luc. 18. *Nemo bonus nisi solus Deus.* Præterea D. Gregor. lib. 5. moral. cap. 27. rationem peccabilitatis Angelorum reducit in conceptum communem creaturæ, dicens: *Natura Angelica, etiam si contemplationi auctoris sui inhaerendo, in statu immutabiliter permanet, eo tamen ipso quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet.* Cuiusmodi quamplura frequenter occurrunt apud alios etiam Sanctos PP. Accedit D. Thomam tum in hac q. 63. art. 1. tum 3. contra gent. cap. 108. atque alibi sæpe, solam adhibere tanquam præcipuam rationem peccabilitatem Angelorum, quæ æquè convincit de qualibet alia substantia creabili, nempe quia nulla alia voluntas præter divinam est regula sui actus. Idemque apparet in omnibus aliis rationibus, quibus utuntur in eum scopum cæteri Theologi, videre licet apud Suarez lib. 3. cap. 7. lib. 5. cap. 1. & 2. & lib. 7. cap. 3. ubi congerit, & promouet accuratè omnium aliorum argumenta.

Art. 6. Ratio autem legitima est. Quia sola visio immediata Dei, eiusdemque summi, ac puri boni, ut est in se, potest inflexibiliter stabilire voluntatem in amore prælativo Dei respectu rerum omnium creaturarum, inque earumdem contemptu comparatione Dei. Omnis namque alia cognitio Dei, siue supernaturalis per fidem, siue naturalis per species totas rerum creaturarum, est ænigmatica, & representat Deum ad modum rei creatæ, ac proinde Deus, quatenus propositus voluntati per eiusmodi cognitionem, mouet eandem voluntatem ad instar rei creatæ, atque voluntas comparatur cum Deo, quatenus sic propositus sibi, ad eum modum, quo comparatur cum bonitate creatæ. Quia modus amoris, & modus mouendi conueniens unicuique bonitati sequitur modum cognitionis, quæ proponitur voluntati, utpote essentialiter subordinatæ in sua operatione operationi præuiæ intellectus. Pronum est autem confundere illa, quorum alterum ad modum alterius, & cognoscitur, & amatur, atque utrumlibet alteri, & præponi, & postponi pro libito potest, quandocumque contigerit utraque esse, vel apparere inuicem impossibilia, & quatenus vel quoad substantiam, vel quoad modum contigerit apparere impossibilia mutuo. Cum ergo, nec Angelis, nec ulli alij substantiæ creatæ sit connaturalis visio Dei, uti suppositum est sæpius ex quæst. 10. de Deo, atque cuilibet substantiæ creatæ sint connaturalia bona aliqua creatæ diligibilia, quantum est ex se, & moderatè, & immoderatè, seu cum subordinatione, & absque subordinatione ad Deum, quæ quatenus diligibilia immoderatè, & absque subordinatione ad Deum sunt, impossibilia cum amore debito ipsi Deo, concluditur neque Angelos, neque ullam aliam substantiam creatam, aut creabilem impeccabilem esse posse ex sua natura, neque ad impeccabilitatem totalem, & omnino perfectam peruenire posse quousque peruenierit ad visionem Dei immediatam. Quæ ratio vrgebitur amplius in quæstione proximè sequenti, ubi etiam apparebit, unde, & quousque conueniat Angelis possibilitas peccandi, tum physica tantum, tum etiam moralis, seu faciliè reducibilis in actum.

Art. 7. Interim ex hoc discursu deprehenditur quo pacto modificandæ sint communes Sanctorum PP. ac D. Thom. probationes de peccabilitate Angelorum, aliarumque quarumlibet substantiarum creabilium, præditarum intellectu, & voluntate, nempe quod sint ex nihilo, & quod earum voluntas non sit regula sui actus. Et quidem perspicuum est, rationes istas indigere modificatione, ac limitatione aliqua.

Quia beati, ex quo beati sunt, impeccabiles omnino sunt, & tamen tunc ex nihilo etiam in sensu composito beatitudinis, ipsa quin etiam beatitudo illis intrinsecè inhærens est similiter ex nihilo, nec voluntas beatificata, propterea est prima regula sui actus. Modificatio igitur earum probationum, quam utique subintelligunt præfati profundissimi ipsarum auctores, in hoc consistit, quòd voluntas, quæ est ex nihilo, ideoque non est regula sui actus, est peccabilis ex sua natura, & eo vique peccabilis persequatur, quousque non traducitur, donante Deo per gratiam suam, ad perfectam coniunctionem cum ipso Deo, qui est purus actus summus, ac infinitè oppositus nihilo, simulque est regula omnis voluntatis, ideoque impedit omnes effectus nocivos nihilitatis, omnemque remouet operandi obliquitatem ab eo, cui perfectè coniungitur, ut est in se ipso, eundemque propterea reddit simillimum sibi in modo essendi, ac operandi, iuxta illud: *cum apparuerit similes illi erimus.* Patet itaque, tam Angelos, quam alias quaslibet substantias creabiles rationis, seu intellectus participes, esse peccabiles ex sua natura, nec à peccandi possibilitate, & contingentia liberari perfectè, ac totaliter posse, dum peregrinantur à Domino, seu nondum potiuntur visione eius immediatam.

Ad 1. Duplex est considerandus defectus in intellectu, alius erroris, seu falsitatis, quo attribuit obiecto aliquid, quod re ipsa illi non conuenit, vel ab eo remouet, quod conuenit re ipsa. Alius defectus est solius ignorantie, seu inadæquatæ, & insuper alienæ, ac improprie cognitionis, ratione cuius obiectum representatur aliter, ac est in se, & ad modum alterius, atque cum quodam confusionis genere respectu aliorum. Uterlibet ex his defectibus sufficit ad peccandum. Quia sub utrolibet cognitionis genere bonitas obiecti mouet voluntatem, non ut est in se, & secundum totam vim motiuam conuenientem sibi absolute, sed ad modum alterius à se distincti, atque ab ipso plurimum dissidentis re ipsa. Quapropter voluntas sub utrolibet cognitionis genere potest aberrare à legitimo, ac debito absolute amoris modo circa obiectum cognitum perfecte, ac defectuose utrolibet ex prædictis deficienti modis. Cum igitur Angelus, tam per fidem, quam per cognitionem naturalem cognoscat Deum defectuose posteriori deficienti modo, quatenus per utramque ipsum cognoscit ad modum creaturarum, patet Angelum peccare posse per actum voluntatis comparatum Dei cum creaturis, tamen si motiua omnia creatæ cognoscat comprehensiuè. Nempe, ut deficiat voluntas in amore comparatio duorum obiectorum inter se, non necesse est, ut cognitione præuiæ, sit defectuosa circa utrumque comparationis extremum, sed sufficit esse defectuosam modo explicato circa alterutrum. Hæc responsio colligitur ex D. Thoma quæst. 16. de malo art. 2. ad 5. ubi sic de peccabilitate dæmonis pronunciat: *In his, quæ ad naturalem cognitionem pertinent, non erat ut existimet, aliquid falsum esse verum, sed cum Deum propter infirmitatem eius, apprehendere non possit, nihil prohibet, quod intellectus eius defecerit in apprehendendo sufficienter ordinem diuini regiminis, & ex hoc consequuntur est peccatum in eius voluntate.* Cuius doctrinæ substructionem, quæ habetur fufius ibidem in capit. exponemus distinctius quæst. 27. ubi etiam apparebit Diuum Thomam nunquam restrinxisse peccabilitatem Angelorum ad statum electionis, licet de eo maiori cum expositione loquatur in hac quæst. 63. atque alibi non semel, quatenus hic solus status datus de facto est, ideoque expediebat ipsum expressius considerare. Certè rationes, quibus probat, & modi, quibus exponit potentiam Angelicam peccandi, sunt communes statui puræ na-

turæ, & eleuationis, vt innouit supra art. 5. sine, & innouet magis in dicta quæst. 27.

Ad 2. Licet Angelus non sit in potentia quoad suum esse naturale, ideoque pati non possit priuationem formæ per quam natura eius est, ac subsistit; est tamen in potentia quoad actus intentionales, per quos potest ferri in hæc, vel illa obiecta, & hoc vel illo modo, prout eligere libet, & secundum hoc potest pati priuationem, tum aliorum actuum, tum etiam actus, & rectitudinis debitæ.

Ad 3. Iam iterum notatum est supra, non esse omnino certum, corpora cælestia non posse pati corruptionem secundum partes. Vnde obiectio laborat falsa suppositione, quatenus supponit tanquam indubitam oppositam incorruptibilitatem. Deinde corpora cælestia, sicut, & alia agentia purè naturalia non habent actionem præterquam purè naturalem, quæ procedit ex solo appetitu innato, id est, vt alibi expolitum est cum D. Thom. ex sola directione sapientiæ diuinæ, ideoque pati non possunt malum inordinationis in vlla sua operatione. At substantiæ intellectuales, præter operationem naturalem, ac necessariam, secundum quam similiter sunt incapaces deordinationis, habent operationes electiuas, & liberas, quæ procedunt ex directione propriæ cognitionis, quæ est imperfecta, ac defectuosa circa Deum, vt dictum est. Propterea in eiusmodi operationibus potest accidere malum deordinationis relatè ad Deum, voluntatemque diuinam, atque in hac deordinatione consistit mors spiritualis. Patet itaque comparationem obiectionis non esse adæquatam, sed deficere ex parte alterius extremi, nempe ex parte substantiarum intellectualium, quatenus in eis solas considerat operationes naturales, seu necessarias, ratione quarum conueniunt cum corporibus cælestibus, omittit vero electiones liberas, ratione quarum differunt ab eisdem. Non igitur tenet similitudo quoad omnia, & præsertim quoad punctum de quo agit.

Ad 4. Dilectio Dei, quæ Angelo necessariò inest non est amicabile, volens conformitatem sui cum eius voluntate, sed solum concupiscentialiter tendit ad ipsum præcisè, vt ad principium dans sibi esse. Quæ dilectio non est impossibilis cum peccato.

Ad 5. Voluntas potest appetere bonum tum perfectè, & adæquatè, tum etiam imperfectè, & inadæquatè apparens, vt patet in appetitione quauis creata circa Deum, & circa alia, quatenus referuntur ad Deum, & ad diuinam voluntatem, atque ordinem sapientiæ eius. Sufficit autem ad peccandum imperfectio, & inadæquatio cognitionis, nec præcisè requiritur salutas, per quam putetur, verum esse, quod falsum est, vt dictum est supra. Transmisso igitur Angelos ante peccatum falli in nulla re posse, siue naturali, siue etiam supernaturali, negatur consequentia de impeccabilitate eorum. Quia nihilominus possunt habere cognitionem imperfectam, & defectuosam ex inadæquatione, ratione cuius non correspondet totaliter obiecto, vt est in se, ideoque fieri deinde potest, vt voluntas feratur in obiectum modo, qui ipsi non congruit, quo modo tendendi contingit peccare.

Ad 6. Vtraque consequentia probatur sufficienter in obiectione. Sed antecedens est falsum, vt patet ex dictis. Ad probationem, negatur rursus impeccabilitatem substantialem, ac essentialem coniunctam cum intellectusualitate non includere in suo conceptu infinitatem perfectionis. Quia includit in suo conceptu potentiam connaturalem comprehendendi Deum, vel saltem videndi ipsum immediatè, vt est in se. Huiusmodi autem potentia connaturalis includit in suo conceptu infinitatem perfectionis, vt ostensum est in loco superius indicato. Iam vero substantia

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

creata quæ de facto est beata, quatenus talis, vltra omnia sibi connaturalia includit lumen gloriæ supernaturalis respectu sui. Quod licet nec ipsum sit infinitè perfectum, esset tamen infinitæ perfectionis identitas, tum eiusdem luminis, tum exigentiæ innatæ, ratione cuius ipsum connaturaliter deberetur, cum aliqua substantia; sicut intellectio ex suo conceptu vniuersali non est infinita perfectio, & tamen identitas eius cum intelligente, ex suo conceptu, est infinita perfectio. Vnde in huiusmodi paritatibus ex collectione distinctorum ad identitatem eorumdem arguitur, sicut ex distributio ad collectiuum, ideoque ratio paritatis, & consequentiæ euadit nulla.

Ad 7. Peccabilitas Angelorum innouit iam supra, & à priori, & à posteriori. Ad rationes in contrarium, quod ad primam attinet de ratione à priori. Quæ sunt Angelis communia cum omni ente creato, eidemque conueniunt ratione limitationis, & imperfectionis, atque productionis ex nihilo, possunt cognosci à priori. Quia eatenus non transcendunt capacitatem nostri intellectus, nec naturas alias, quarum proprietates possumus cognoscere à priori. Innouit autem supra, peccabilitatem Angelorum esse pradicatum eius generis, nec esse formaliter perfectionem capacitatis nostræ superiorem, sed esse puram formaliter imperfectionem fundatam in alia notissima, & pluribus rationibus manifesta imperfectione. Quoad alteram rationem de probatione à posteriori, ostensum iam est superius, & dicitur iterum infra, Angelos, qui peccauerunt, seu dæmones, esse eiusdem naturæ cum Angelis sanctis. Vnde quod dicitur ex Philosphis de terrestritate eorum, & commixtione corporis, est fabulosum, & subortum ex delusione phantasia obseruata supra quæst. 1. initio. Iam Dionysius adscribit dæmonibus furem, & concupiscentiam per metaphoram, vt dicit D. Thomas quæst. 9. art. 1. ad 1. ad eum modum quo in sacris litteris tribuntur Deo ira, aliæque affectiones humanæ, & corporales.

Art. 1. Ad 8. Transmisso in primis antecedenti, quod præterquæ est Dini Thomæ, redditur valdè probabile ratione eius, quæ ibi proposita est; negatur consequentia, quam Derkennis, & nonnulli alij perperam putant esse euidentissimam. Ad eius probationem. Qui non potest minus, nec potest maius intra idem genus, si respectu ipsius sit separabile minus à maiori, secus verò si sit inseparabile. Hac ratione Deus potest iudicare certò, & tamen non potest iudicare probabiliter, nec potest puram aliquam simplicem apprehensionem habere. Similiter agens liberum potest peccare offendendo Deum simul, & proximum, & tamen non potest peccare offendendo solum proximum, & sic de similibus. Ratio autem obiectionis contendit, respectu Angeli esse inseparabilem deordinationem circa medium, in qua consistit ratio peccati venialis, à deordinatione circa finem, in qua consistit ratio peccati lethalis. Contendit verò argumento maximæ apparentiæ, quod vsque adedè dilucidè propositum à D. Thoma, mirum est, aliquos auctores, nec legitimè ac adæquatè referre, aut latius ad ipsum aduertere potuisse.

Art. 2. Videtur deinde negari nihilominus posse antecedens, cum Suarez lib. 3. cap. 8. & aliis pluribus, nec eius probationem esse omnino conuincentem. Verissimum namque est, finem ita se habere in appetibilibus, & operatiuis, sicut se habet principium in demonstrabilibus, atque voluntatem subordinari intellectui in actu suo. Sed falsum est, voluntatem ita comparari quoad omnia respectu mediorum, & finis, sicut se habet intellectus respectu conclusionum, & principij indemonstrabilis, atque voluntatem ita ferri ad suum obiectum, sicut intellectus fer-

tur ad idem obiectum per actum, quo ipsum proponit voluntati. Intellectus enim cum sit potentia necessaria, necesse est, ut dum cognoscit aliquid, cognoscat illud relatè ad omnia, ad quæ referibile est, seu cum quibus intrinsecè connectitur ratione suæ perfectionis peculiaris, si quidem perfectè, & comprehensivè cognoscat, ut cognoscit Angelus motiva peccandi, quæ sunt naturalia. At voluntas è conuerso, quia est potentia libera, potest ferri ad eligibilia, quin ea referat ad omnes fines, ad quos sunt referibilia ex sua natura, tametsi præcognoscantur esse taliter referibilia. Quia videlicet potest representari aliqua ratio bonitatis in eligibili secundum se, aut relatè ad aliquem finem determinatum, quin simul representetur similis ratio bonitatis in relatione ad alium finem: immo etiam representata simul aliqua ratione peculiaris malitiæ in eadem ad alium finem relatione. Vnde fit, voluntatem sapè aliter ferri ad suum obiectum, quàm feratur ad ipsum actus intellectus, quo proponitur eidem voluntati. Hac de causa omnes concedunt posse à voluntate amari ratione sui, quod intellectus cognoscit ratione alterius. Nec enim dubitatur, ut non diffundat in alia plura, Deum diligi immediate, & ratione sui per charitatem etiam in via, tametsi præcognoscatur mediatè, & ratione alterius per æigmata creaturarum, dum sumus in via.

Art. 3. Hoc igitur prænotato discrimine inter voluntatem, & intellectum, atque manifestato voluntatem non necessariò ferri ad obiectum, sicut fertur intellectus, sed solum sicut intellectus representat, illud esse appetibile, & deberi, aut posse appeti, non videtur difficile satisfacere ponderationi obiectionis. Fatemur enim Angelum cognoscere indiuisim vnamquamque conclusionem simul cum suo principio, & proptèr subest eidem. At negamus voluntatem simili necessitate ferri itidem indiuisim ad vnumquodque eligibile, & ad omnem finem, ad quem illud est referibile cum subordinatione actuali, ac voluntaria ad ipsum. Itaque licet mendacium exemp. gratia, aut iocus possint referri ad contemptum Dei, atque ad hominis damnationem æternam, atque hoc modo velit demon de facto quacumque obiecta mala de se leuia, ideoque circa eiusmodi obiecta semper lethaliter peccet, ut observat D. Thomas in dicta quæst. 89. art. 4. ad 3. necnon quæst. 7. de malo, art. 9. ad 4. Id tamen non provenit necessariò ex natura eius secundum se, sed ex prævia obstinatione in auersione à Deo. Nempe ex natura rei non repugnat, ut Angelus velit aliquid de se leuiter, ac venialiter malum, hac coniunctim duplici de causa. Quia scilicet est delectabile, aut vtile aliquantulum respectu sui, simulque tale est, ut non auertat totaliter à Deo, nec inducat amissionem veri ultimi finis. Hac enim duo, cum sibi inuicem nullatenus repugnent, sed sint omnino compossibilia, atque ut talia possint ab Angelo præcognosci, sicut cognoscuntur à nobis; possunt utique simultaneè terminare actum electionis Angelicæ.

Art. 4. Eo autem ipso datus erit defectus, & priuatio rectitudinis circa medium absque defectu, & priuatione rectitudinis circa verum vltimum finem. Datum igitur erit peccatum tantummodo veniale, non quidem ex surreptione, quam constat repugnare Angelo, idque probatur concludenter in obiectione, sed paruitate materiæ non vitiata grauiter ex fine lethaliter peccaminoso, aut ex contemptu veri ultimi finis. Quod nullatenus ibidem conuincitur repugnare Angelo. Potest igitur Angelus, quantum est ex sua natura peccare venialiter, & ita fortasse de facto peccauit, quicumque peccauit lethaliter, pro priori natura, antequam lethaliter peccaret: nempe

ratione diuersionis ad obiecta, quorum considerationi, & omissioni considerationis aliorum obiectorum suberat periculum speciale peccandi deinde lethaliter iuxta ea, quæ dicuntur in questione sequenti inter exponendum potentiam moralem Angelorum ad peccandum pro secundo instanti, eiusdemque potentie defectum pro primo instanti.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrum Angeli potuerint peccare pro primo suæ existentie instanti?

IDENTUR potuisse peccare 1. Quia potuerunt peccare post primum instans. Ergo potuerunt etiam peccare pro primo instanti. Patet consequentia, quia Angeli non proficiunt, aut deficiunt temporis progressu, sicut homines, sed cum primum existunt, consequuntur plenitudinem totius suæ perfectionis, & actiuitatis tum substantialis, tum accidentalis. Ergo in primo, & in reliquis instantibus habent ex natura rei æqualem ad omnia habilitatem, & potentiam.

2. Angeli potuerunt bene, & laudabiliter, atque meritorie operari pro primo instanti; siquidem acceperunt gratiam sanctificantem pro primo instanti dependenter à propria cuiusque dispositione libera, ac morali, ut dictum est supra. Ergo potuerunt etiam peccare pro eodem instanti. Patet consequentia, quia actus bonus, & meritorius est maius opus, magisque arduum, quàm peccatum, & qui potest plus, & quando potest, potest & minus.

3. Si Angeli peccarent in primo instanti, non propterea peccatum eorum tribueretur Deo, tanquam auctori potius, quàm peccatum secundi instantis. Quia pro vtrovis instanti æquè proueniret peccatum ex defectuosa Angeli voluntate liberè deficiente à Deo ad creaturam, & non ex determinatione Dei, sicut claudicatio tribuitur curuitati tibiarum, & non virtuti eius ambulatiuæ, siue claudicat pro primo suæ existentie instanti, siue claudicat deinceps. Nullum igitur est inconueniens, quod reddat specialiter impossibile peccatum Angelorum pro primo instanti.

4. Immo videtur, demones de facto peccasse pro primo instanti, ut apparet ex 1. Ioannis 3. *Ab initio diabolus peccat*, & ex verbis Christi Domini Ioan. 8. *Ille homicida erat ab initio*. Confirmatur ex Augustino dicente lib. 11. super Genes. ad litt. cap. 23. Angelum eecidisse, non ab his bonis, quæ acceperat, sed quæ acciperet, si peccando non obstitisset. Eodem pertinet, quod longiori discursu tradit lib. 1. eiusdem operis cap. 5. & 15. informitatem creaturæ non præcessisse formationem tempore, sed origine tantum; atque formationem Angelorum bonorum intelligi per lucem, quæ simul ac facta est, distincta est à tenebris, per quas intelligitur peccatum demonum. Ergo pro primo instanti data est discretio Angelorum bonorum, & malorum per gratiæ, & per peccatum. Confirmatur rursus. Quia si demones non peccassent pro primo instanti, pro eodem conuersi essent ad Deum per dilectionem perfectam, ac proinde nunquam deinceps peccare potuissent, propter immutabilitatem naturæ Angelicæ in proposito semel concepto, de qua dicitur infra q. 28.

Sed contra est 1. Quia operatio primi instantis tribuitur causæ, à qua procedit operans, ut assumit D. Th. q. 63. art. 5. & prosequitur fusiùs Anselm. de casu diabol. cap. 12. 13. & 14. potestque confirmari ex vulgari axiomate: Qui dat formam, dat consequentia